

Iš Jono Kubiliaus atsiminimų

ŠVENTO JONO BAŽNYČIA

Pseudoideologai, kalbėdami apie bažnyčias, pavadintas kurio nors šventojo vardu, vengdavo pridėti žodį „šventojo“. Taip turėjome „Jono bažnyčią“. Pasišaipydavom: „Kodėl ne Jono Kubiliaus bažnyčią?“

Ši bažnyčia (paaiškėjo, jog ji vadinama dviejų Jonų – Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono evangelisto; pačioje bažnyčioje yra dar daugybė įvairių Jonų statulų) buvo uždaryta 1948 m. liepos mėn. 21 d. Jos meno vertybės ir brangūs daiktai buvo išdalinti įvairioms įstaigoms ar išvogti. 1949 m. balandžio 1 d. Vilniaus miesto vykdomasis komitetas nutarė ją išnuomoti „Tiesos“ leidyklai. Pastaroji čia įrengė popieriaus sandėlį. Sandėlininkas buvo L. D. Sulmanas. Ir G. Zimnui, ir jam bažnyčia nerūpėjo. Su sunkvežimiais buvo važiuojama į vidų. Jie sulaužė grindis. Nukentėjo skulptūros. Buvo pasakojama ir tokia istorija. Kartą Maskvos kino studijai buvę leista pasinaudoti bažnyčia kažkokioms scenoms filmuoti. Artistai, vaizdavę esesininkus, iš pistoletų šaudė į šventųjų skulptūras. Vargonų vamzdeliai esą buvę pardavinėjami samagono gamintojams. Sudaužyti vitražai. Stogas buvo neremontuojamas. Per skylės tekėdamas, lietaus vanduo gadino sienas.

Gaila buvo to architektūros paminklo. Atsirasdavo žmonių, kurie ieškojo būdų jam gelbėti. Žinoma, nebuvo jokių galimybių, kad jis būtų gražintas religijos reikalams. Geriausiai tiko pastatą panaudoti muziejui. Dar 1951 m. Mokslų akademijos prezidiumas paprašė Ministrų Tarybą atiduoti jiems bažnyčią ir skirti lėšų patalpoms suremontuoti bei pritaikyti Istorijos–etnografijos muziejui, kurio pagrindas buvo anksčiau Universiteto turėti eksponatai. Jų pradžia siejasi su XIX buvusiu senienų muziejumi. Tarybiniais metais jie buvo perduoti Mokslų akademijos Istorijos institutui, bet buvo saugomi Universiteto patalpose Pilies 11 pastate. Buvo numatyta bažnyčią suremontuoti ir sutvarstyti, pašalinti altorius. Nors ir buvo priimti įvairūs nutarimai, tačiau niekas nepasikeitė. 1957 ar 1958 m., rūpinantis paminklų apsaugos darbuotojams, buvo perklotos stogo čerpės.

Man atėjus rektoriauti ir detaliau sužinojus apie bažnyčios padėtį, parūpo ieškoti galimybių gelbėti šį pastatą. Buvo žinių, kad „Tiesos“ leidykla statydinasi sau popieriaus sandėlį. Reikėjo išnaudoti progą. Pakursčiau grupę žinomų inteligentų parašyti raštą Ministrų Tarybai, kad perduotų bažnyčią Universitetui. Čia būtų galima įrengti mokslo istorijos Lietuvoje muziejų bei dalį patalpų

panaudoti bibliotekos knygoms saugoti. Tokį raštą pasirašė skulptorius K. Bogdanas, architektas A. Cibas, istorikas K. Jablonskis, dailininkas J. Kuzminskis, rašytojas V. Mykolaitis–Putinas, architektas A. Pilypaitis, biologas P. Snarskis, bibliotekininkas L. Vladimirovas.

Jau 1959 m. lapkričio mėnesį pakišau mintį Universiteto tarybai aptarti šį klausimą. Buvo siūloma prašyti bažnyčios pastatą perduoti Universitetui. Kadangi buvo sunku tikėtis, kad jį lengvai duos, buvo manoma prašyti ją skirti „pažangios“ mokslinės minties muziejui įrengti. Ta mintis dar buvo sustiprinta mintimi apie ateistinį muziejų. Galvojau, kol atstatysime, suremontuosime, daug kas pasikeis. Kas ten susivaikys, kur mokslas, kur „pažangus“ mokslas. Juk tikrasis mokslas yra visada pažangus.

Ėmiau vesti derybas su atsakingais žmonėmis. Pradėjau nuo vykdomojo komiteto, L. Diržinskaitės ir V. Niunkos. Pasiokiau M. Šumauską ir A. Sniečkų. 1960 m. spalio 15 d. kreipiausi su raštais. Kalbėjau apie mokslo muziejų. Kalba nelabai sekėsi. Teko įrašyti ir sakinį apie ateistinį muziejų. Valdžia, nors jau buvo Chruščiovo epocha, vis tiek bijojo. Juk ir su leidimu pradėtą statyti Klaipėdos bažnyčią uždarė.

Pagaliau 1963 m. vasario 18 d. Ministrų Taryba priėmė potvarkį Nr. 162–p perduoti bažnyčią iš Vykdomojo komiteto balanso į Universiteto balansą. Už kurio laiko sandėlis iš bažnyčios išsikėlė, palikdamas ją nepaprastai nuniokotą. Universitetas ją gavo tik juridškai, bet ne faktiškai.

Vykdomasis komitetas laikinai įkeldino baldų sandėlį. Tai sukėlė kai kurių žmonių, nežinojusių tikrosios padėties, nepasitenkinimą. J. Jurginis tuojau apkaltino Universitetą. A. Sprindis pasakojo, jog K. Boruta apie mane taip atsiliepęs: „Toks jis ir rektorius“. Kol barbarai siaubė bažnyčią, visi, kaip vandens prisisėmę į burnas, tylėjo. Pavojinga buvo užkabinti G. Zimaną ar kitus į jį panašius. O Universitetą aploti drąsos daug nereikėjo. Daugiausia plepėjo, kaip visada, tie, kurie nieko nedarė.

Prie visokio lojimo jau seniai buvome pripratę. Ramiai dirbome savo darbą. Rūpinomės, kad būtų parengti restauravimo projektai, iškraustyti baldai. O pati bažnyčia pradėta restauruoti. Rūpinomės, kad iki 1970 metų, kai bus švenčiama Universiteto bibliotekos 400 metų sukaktis, bažnyčia būtų bent kiek aptvarkyta.

Deja, ir naujais laikais, kai bažnyčia buvo atiduota vyskupijai, nebuvo išvengta šmeižtų. Niekas nesiteikė net padėkoti, kad ją išgelbėjome.

1963 m. lapkričio 13 d. kreipiausi į Mokslinę–gamybinę restauravimo dirbtuvę, prašydamas parengti projektinę dokumentaciją bažnyčiai restauruoti. Rašiau, jog pastate numatomas steigti Pažangiosios mokslo minties Lietuvoje muziejus, kurio didelė ekspozicijos dalis bus skirta Universiteto istorijai. Centrinė nava bus naudojama iškilmingiems universiteto minėjimams, disputams, taip pat koncertams. Žodiniuose pokalbiuose pageidavau, kad niekas nebūtų keičiama, kad pastatas išliktų autentiškas. Tą gerai suprato ir projektuotojai.

Papildomos patalpos įnešė kai kurių disbalansą. Iš Universitetui skiriamų remontui nedidelių lėšų teko dalį atiduoti bažnyčios remontavimui.

Teko įdėti dideles lėšas. Iš viso ar ne 6 milijonus rublių. Tiems laikams tai buvo dideli pinigai. Už juos būtų buvę galima pastatyti bent dviem fakultetams

modernias patalpas. Tačiau tai buvo principo dalykas.

Šv. Jono bažnyčios istorija ir jos vargai nušviesti V. Drėmos rašinyje [1] ir jo knygoje [2].

Literatūra

- [1] V l a d a s D r ė m a. Barbarų gniaužtuose. Vilniaus šv. Jono bažnyčios 1948–1963 m. naikinimas. Metai, 1991, nr. 3, 131–146.
- [2] V l a d a s D r ė m a. Vilniaus Šv. Jono bažnyčia. R. Paknio leidykla, V., 1997, 287 p.